

19. YÜZYILIN İLK YARISINDA YUNUSLAR KÖYÜNÜN DEMOGRAFİK YAPISINA DAİR BİR İNCELEME

Hüseyin GÖKSAL¹

Öz

Günümüzde Kütahya'nın Gediz ilçesine bağlı olan, Yunuslar köyünün demografik yapısının tahliline dair yapılmış mevcut çalışmada, zikredilen köyün öncelikli olarak nüfus ve temettuat defterleri değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Böylelikle Yunuslar köyünün, 19. yüzyıldaki demografik ve sosyo-ekonomik yapısı tespit edilmeye gayret gösterilmiştir. Bu döneme ait nüfus defterlerinde, ağırlıklı olarak vergi verebilecek ve askerlik hizmeti sunabilecek kişilerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu defterlerde geçen kişiler meslek, ünvan, lakap ve fiziki özelliklerini belirtilerek kaydedilmiştir. Çalışmada istifade edilen temettuat defterleri de vergi mükelleflerinin gelir durumlarını içermekte olup, bunun yanında kişilerin ad, ünvan, lakap, meslek gibi özelliklerini de bünyesinde barındırmaktadır. Bu defterler, kaydı yapılan bölgenin sosyo-ekonomik dokusunun da anlaşılmasında son derece kıymetlidir.

Anahtar Kelimeler

Kütahya
Gediz
Yunuslar
Nüfus Defteri
Temettuat Defteri

Makale Hakkında

Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi : 08.09.2023
Kabul Tarihi : 18.10.2023
E-Yayın Tarihi : 29.10.2023
DOI : 10.58702/teyd.1357350

¹ Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, e-posta: goksalhuseyin@gmail.com, ORCID: 0009-0007-3158-0246.

A STUDY ON THE DEMOGRAPHIC STRUCTURE OF YUNUSLAR VILLAGE IN THE FIRST HALF OF THE 19TH CENTURY

Abstract

In the current study conducted on the analysis of the demographic structure of Yunuslar village, which is currently affiliated with the Gediz district of Kütahya, the population and dividend books of the mentioned village were evaluated primarily. Thus, efforts were made to determine the demographic and socio-economic structure of Yunuslar village in the 19th century. The population books of this period mainly aimed to identify people who could pay taxes and provide military service. The people mentioned in these books were recorded by stating their profession, title, nickname and physical characteristics. Dividend books used in the study also include the income status of taxpayers, as well as the characteristics of individuals such as names, titles, nicknames and professions. These books are extremely valuable in understanding the socio-economic texture of the recorded region.

Keywords

Kütahya
Gediz
Yunuslar
Population Registry
Temettuat Registry

Article Info

Research Article

Received : 08.09.2023
Accepted : 18.10.2023
Online Published : 29.10.2023
DOI : 10.58702/teyd.1357350

Kaynakça Gösterimi: Göksal, H. (2023). 19. Yüzyılın İlk Yarısında Yunuslar Köyünün Demografik Yapısına Dair Bir İnceleme. Toplum, Ekonomi ve Yönetim Dergisi, 4 (Özel), 220-239.

Citation Information: Goksal, H. (2023). A Study on the Demographic Structure of Yunuslar Village in the First Half of the 19th Century. Journal of Society, Economics and Management, 4 (Special), 220-239.

GİRİŞ

Çalışmanın konusu Kütahya'nın Gediz ilçesine bağlı olan Yunuslar köyünün, 19. yüzyılın ortalarındaki demografik yapısının ortaya koyulmasıdır. Günümüzde Yunuslar köyü Gediz-Kütahya yolunun üzerinde yer alıp, Gediz'e 20 km., Kütahya'ya ise 75 km. uzaklıktadır. Köyün üç tarafı dağ ve ormanlarla çevrili olup, güney tarafı ovalıktır.

Yunuslar, 1530 yılında Virancık (Örencik)² nahiyesine bağlı bir köydür. Köy önceleri Doğanlılar Köyü yolu üzerinde ve şimdi *Eski Köy* denilen mevkide bulunmaktaydı. Ancak, köy yol üzerinde olduğu için, eşkiya baskınları olması sebebiyle, tahminen 1600'lü yıllarda, terk edilmiş ve *Yukarı Köy* denilen mevkiye taşınmıştır. Burada bir müddet kalan köylüler, köyün kuzey tarafında meydana gelen heyelanın, kendi köylerinde olmasından endişe ettikleri için, ikinci kez göç hareketinde bulunmuşlar ve 1865 yılında şimdiki yerine gelmiştir. Örencik nahiyesinin Emet'e bağlı olması sebebiyle, Yunuslar, 1942 yılına kadar Emet'in bir köyü olarak kalmıştır. 1942 yılında ise Emet'ten ayrılarak Gediz'e bağlanmıştır (Göksal, 2021: 21).

Yukarıda kısaca tarihi gelişimi verilen Yunuslar köyünün 19. yüzyılın ortalarındaki demografik yapısının tahlilinde öncelikli olarak, H.1258/M.1842 tarihli nüfus defteri verilerinden istifade edilmiştir. Çalışmada kullanılan bir diğer defter ise, Yunuslar köyünü de içeren 8833 numaralı temettuat defteridir. Temettuat defterleri birçok Anadolu şehir, kasaba ve köyleri için kaydedilmiş ve bu yerler hakkında başta ekonomisi olmak üzere, sosyal ve kültürel açıdan bilgilerin yer aldığı defterler zinciridir (Doğtekin, 2020: 1478). Yunuslar'a ait temettuat defterinden, köyün o dönemdeki ekonomik faaliyetleri hakkında bilgiler derlenmiştir.

Osmanlı devleti 'tahrir kayıtları' ile arazi yazımı ve nüfus kayıtlarının tutulmasına büyük önem vermiştir. Tahrir sayımları otuz-kır yıl gibi aralıklarla yapılmış ve nüfus, arazi gibi sonuçları gösteren ana defterlerdir. Bu şekildeki defterlerden günümüze binlercesi intikal etmiştir. Bu defterler sayesinde, belirli bir tarihte, Osmanlı devletindeki her köyün ve kasabanın yetişkin erkek nüfusu, baba adları ve yaşları kayıtlı olmak suretiyle, kullandıkları arazi ve vergiler de kaydedilmiştir. Modern anlamdaki ilk nüfus sayımları ise 1830-1831 tarihinden itibaren yapılmaya başlanmış olup, sadece erkek nüfus yazılmıştır (Çağlar ve Eralaca, 2020: 423). Osmanlılarda modern sayılabilecek bu ilk nüfus sayımları 1828 yılında başlayıp, Osmanlı Rus savaşı yüzünden ancak 1831 yılında tamamlanabilmiştir. Bu sayımlarda bir yaşından yüz yaşına kadar Müslüman ve gayrimüslim erkek nüfusunun tespiti yapılmıştır. Nitekim söz konusu sayımların amacı, ülkede askerlik yapabilecekler ile vergi mükelleflerinin tespitini sağlamaktı (Güneş, 2014: 221).

Yunuslar köyüne ait nüfus defteri "Kütahya Nevâhiyesi'nden Virancık Nâhiyesi'nde mevcûd olub müceddeden, tahrîr olunan ehl-i İslâm'ın nüfus defteri"dir. Defter, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde NFS.d koduyla, 1656 numarada kayıtlıdır (BOA, NFS.d.1656: 99-101). Defterin birinci sayfasında Sene (12)58 kaydı bulunmaktadır. O dönemde Virancık Nahiyesi'ne tabi olan köyler kaydedilmiştir. Defter orijinal numaralı olup, en son sayfa numarası 126'dır. Defterde sayımı yapan memur hakkında herhangi bilgi bulunmamaktadır.

² Örencik, Kütahya'nın en eski nahiyelerinden birisi olarak bilinmektedir. Ancak, 2012 tarihinde nüfusu 2000'in altına düştüğü için köy durumuna düşmüştür. Şimdi Emet'e bağlı bir köydür.

Müceddeden ifadesi *yeniden* anlamına gelmektedir. Bu sebeple, mevcut defterin Virancık nahiyesinin ilk sayımını içermediği anlaşılmaktadır.

Bahsi geçen defter, hanelere göre kaydedilmiştir. Her hanenin numarası kırmızı ile yazılmış, sonra kişinin, boy, sakal veya bıyık özelliği belirtildikten sonra, sülale adı, babasının adı ve yaşı yazılmıştır.³ Bundan sonra, o hanede yaşayan erkek nüfus, bu kişinin akrabalık derecesi *oğlu, diğer oğlu, torunu* gibi belirtildikten sonra adı, babasının adı ve yaşı belirtilmiştir. İlk haneden başlayarak, son haneye kadar ayrıca nüfus numarası da verilmiştir. Bazı kayıtların altına kırmızı renkte 'fev' ibaresi konulmuştur. Bu durumu, kişinin kaydı tutulduktan sonra, vefat ettiği şeklinde yorumlamak mümkündür.

1. Yunuslar Köyünün Sosyal Yapısı

1.1. Nüfus Bilgileri

Yunuslar Köyü'nün tespit edilebilen en eski nüfus verileri, incelenen nüfus defterinde yer almaktadır. Buna göre, 1842 yılında Yunuslar köyü, 49 hane ve 150 erkek nüfustan ibarettir. Kadın ve erkek nüfusun eşit olduğu varsayılarak, bu tarihte köy nüfusu 300 olarak hesaplanabilir. Buradan da yola çıkarak, her hanede ortalama olarak 6 kişinin yaşadığını düşünmek mümkündür. Köyde 1844 yılında yapılan temettuat tahririnde hane sayısı 56'dır. Nüfus defteri üzerinden yapılan hesaplama göre, her hanede 6 kişinin yaşıyor olabileceği sonucundan hareketle, köyün 1844 tarihindeki nüfusunun 336 kişi olduğu ifade edilebilir (BOA, ML.VRD.TMT.D/8833). Yunuslar'ın Osmanlı dönemine ait en son nüfus bilgileri ise 1900 yılına aittir. H.1316/M.1900 tarihli Hüdavendigâr vilayeti salnamesinden elde edilen bilgilere binaen, Yunuslar köyü o tarihte Virancık (Örencik) nahiyesine bağlı, 67 hane ve 401 nüfustan oluşmaktadır (SVH, H.1316/M.1900: 112). Tespit edilen mevcut kaynaklarda, Yunuslar köyünde gayrimüslim varlığına rastlanmamıştır. Bu dönemde Gediz'e ait nüfus verilerini içeren kayıtlarda da gayrimüslimlere dair bir bilgi bulunmamaktadır (Değirmenci, 2021a: 176).

Yunuslar köyünün Cumhuriyet dönemine ait elde edebildiğimiz ilk nüfus bilgileri 1924 yılına aittir. Bu tarihte köyün hane sayısı ve kadın ile erkek nüfusu ayrı ayrı belirlenmiştir. Buna göre, köyde 309 erkek ve 308 kadın yaşamaktadır.⁴ Toplam nüfus 617'dir. Bir sonraki nüfus verileri ise, Türkiye'nin ikinci nüfus sayımı olan 1935 yılına aittir. Bu tarihte köyün toplam nüfusu 790'dır (BİGD, 1937: 398).

1935 yılındaki sayımdan itibaren köyün nüfusu artmaya devam etmiştir. 10 yıllık periyodik sayımlarla köyün nüfusu 1990 yılında, 2364'e yükselmiştir. 2000 yılında ise nüfus 2428'dir. Ancak, bu tarihten sonra köyün nüfusu düşmeye başlamış ve 2010 yılında 1042, 2012 yılında ise 959 olmuştur (Göksal, 2021: 62).

³ Örnek olarak, birinci hanedeki kişi "Uzun boylu, kır sakallı, softa oğlu Seyyid Osman bin Kadı Ali sinni 45" şeklinde yazılmıştır. Bkz. Defter s. 99

⁴ 1924 yılı Cumhuriyet dönemine ait elde edebildiğimiz ilk nüfus bilgileri Gediz Nüfus Müdürlüğü arşivindeki Yunuslar Köyü'ne ait müsvedde defterinin 42 ile 74 sayfaları arasındaki köye ait kayıtların tek tek sayılmasıyla elde edilmiştir. Defter incelendiğinde 1924 yılında köye gelen memurların evleri tek tek dolaşarak, hayatta olan kişilerin kayda geçirildiği anlaşılmaktadır. Kayıtlarda eğer kişinin nüfus tezkiresi varsa o kayıtların esas alındığı, eğer böyle bir belgesi yoksa köyden iki kişinin şahadetiyle kayda geçirildiği belirtilmektedir. Bu şekilde bir kayıt yenileme ihtiyacını, Yunan işgali sırasında o sırada köyün bağlı olduğu Emet kazasında meydana gelen yangında nüfus kayıtlarının yakılması sebebiyle ortaya çıkmıştır.

Tablo 1. Yıllara Göre Yunuslar Köyünün Nüfus Bilgileri

Yıl	Hane	Kadın Nüfus	Erkek Nüfus	Toplam
1842	49	-	150	300
1844	56	-	-	336
1900	68	-	-	401
1924	130	308	309	617
1935	-	420	370	790
1940	-	455	467	922
1950	-			1027
1960	-	652	592	1244
1970	-	721	692	1413
1980	-	768	715	1483
1990	-	1187	1177	2364
2000	-			2428
2010	-	518	524	1042
2011	-	494	480	972
2012	-	459	480	939
2013		461	457	918
2014		431	444	875
2015		411	421	832
2016		398	416	814
2017		380	409	789
2018		380	402	782
2019		372	391	763
2020		364	378	742
2021		357	380	737
2022		348	363	711

2012 yılından sonra düşüşler yine devam etmiştir (Göksal, 2021: 62). Sayısal veriler yukarıdaki tabloda açıkça görülmektedir.

1.2. Sülale Adları

Tablo 2. 1842 Yılı Nüfus Defterine Göre Sülale Adları

Sıra No	Sülale Adı	Sayısı	Sıra No	Sülale Adı	Sayısı
1	Aşık Halil Oğlu	1	21	Kasım Oğlu	1
2	Çağan Oğlu	1	22	Kınaz Oğlu	1
3	Çoban Oğlu	1	23	Koca Ali Oğlu	1
4	Çulha Oğlu	1	24	Kölemen Oğlu	1
5	Dağar Oğlu	1	25	Köse Mehmed Oğlu	1
6	Danabaş oğlu	2	26	Kuşaksız Oğlu	1
7	Deli Osman Oğlu	1	27	Kuşçu Oğlu	1
8	Ekiz Oğlu	1	28	Mazak Oğlu	6
9	Hacı Oğlu	1	29	Musa Kethüda Oğlu	1
10	Halil Oğlu	1	30	Paşalı Oğlu	2
11	İhsan Oğlu	2	31	Recep Oğlu	1

Tablo 2 (Devam). 1842 Yılı Nüfus Defterine Göre Sülale Adları

Sıra No	Sülale Adı	Sayısı	Sıra No	Sülale Adı	Sayısı
12	İlyas Oğlu	1	32	Safer Oğlu	1
13	İsa Oğlu	2	33	Sağır Oğlu	3
14	İshak Oğlu	1	34	Sarı Süleyman oğlu	1
15	Kadı Oğlu	1	35	Sarı Yusuf Oğlu	1
16	Kalaycı Oğlu	1	36	Sipahi oğlu	1
17	Kara Ahmet Oğlu	2	37	Softa Oğlu	2
18	Kara Ali oğlu	2	38	Taşçı Oğlu	1
19	Kara Veli Oğlu	1	39	Yel Oğlu	1
20	Kart Oğlu	1			

Toplum hayatında önemli bir yer tutan sülale isimleri ve lakaplar, Cumhuriyetin ilanından sonra, 26 Kasım 1934 tarihinde kabul edilen soyadı kanunu ile ünvanların kullanımının kaldırılmasıyla birlikte tarihe karışmıştır. Ancak şu anda ünvanlar hâlâ Anadolu'da özellikle küçük yerleşim birimlerinde, halkın birbirlerini tanımaları için gayri resmi de olsa sülale adı olarak kullanılmaktadır.

Soyadı kanununun kabulünden önce, soyadı gibi, ancak soyadından farklı olarak, isimden önce kullanılan sülale adları, bugün her ne kadar resmen kullanılmasa bile, geçmiş ile günümüz arasında bir köprü olmaktadır. Çünkü bu sülale isimlerinden yola çıkarak kimi aileler, şecerelerini yazılı kaynakların olduğu tarihlere kadar götürebilme imkânını elde edebileceklerdir. Köklerinin nereden geldiğini, hangi tarihten beri bu topraklarda olduklarını daha önemlisi dedelerinin nasıl ve kimler olduğunu anlayabilme yolu olarak kullanacaklardır.

H.1258/M.1842 tarihli nüfus defteri verilerine göre hane sayısı 49'dur. Bu hanelerin sülale isimlerinin toplam sayısı ise 39 olarak belirlenmiştir. Bazı hanelerde 'kardeşi' veya 'damadı' olarak kaydedilenlerde vardır. Bunlardan 'kardeşi' yazanlar doğal olarak aynı sülale isimlerine sahiptir. Ancak, 'damad', 'eniştesi' veya 'üvey babası' olarak kaydedilen nüfusun sülale adları da farklıdır. Bu sebeple, bir hanede birden fazla sülale de kaydedildiği olmuştur.

En fazla kullanılan sülale *Mazakoğlu* olup, sayısı 6'dır. Bunu 3 sülale ismi ile Sağıroğlu takip etmektedir. Danabaşoğlu, İhsanoğlu, İsa oğlu, Kara Ahmedoğlu, Kara Alioğlu, Paşalioğlu ve Softaoğlu ise 2'şer hanenin sülale ismi olarak kaydedilmiştir. Diğer sülale isimleri ise birer kere kullanılmıştır.

Tablo 3. 1844 Yılı Temettuat Defterlerine Göre Sülale Adları

Sıra No	Sülale Adı	Sayısı	Sıra No	Sülale Adı	Sayısı
1	Âşık Halil Oğlu	1	20	Kasım Oğlu	1
2	Celil Oğlu	1	21	Koca Ali Oğlu	1
3	Cenan Oğlu	1	22	Kölemen Oğlu	1
4	Çulha Oğlu	1	23	Köse Oğlu	1
5	Dana Oğlu	1	24	Kuşaksız Oğlu	1
6	Danabaş Oğlu	1	25	Kuşçu Oğlu	1

Tablo 3 (Devam). 1844 Yılı Temettuat Defterlerine Göre Sülale Adları

Sıra No	Sülale Adı	Sayısı	Sıra No	Sülale Adı	Sayısı
7	Deli Osman Oğlu	1	26	Mazak Oğlu	4
8	Ekiz Oğlu	1	27	Musa Kâhya Oğlu	3
9	Hacı Oğlu	2	28	Paşalı Oğlu	3
10	İhsan Oğlu	2	29	Recep Oğlu	1
11	İlyas Oğlu	1	30	Sağır Oğlu	3
12	İsa Oğlu	1	31	Sarı Süleyman Oğlu	1
13	İshak Oğlu	1	32	Sarı Yusuf Oğlu	1
14	Kadı Oğlu	1	33	Sefer Oğlu	1
15	Kalaycı Oğlu	1	34	Sipahi Oğlu	1
16	Kara Ahmet Oğlu	4	35	Softa Oğlu	1
17	Kara Ali Oğlu	3	36	Taşçı Oğlu	1
18	Karak Oğlu	1	37	Yel Oğlu	2
19	Kart Oğlu	1	38	Yusuf Oğlu	1

1844-45 yılı temettuat defterinde de sülale isimleri hemen hemen aynıdır. Bu defterdeki sülale adlarının sayısı 38'dir. Nüfus defterindeki sülale isimleri ile temettuat defterlerindeki sülale isimlerinin bazılarında kâtip hatası olabileceği tahmin edilen isimler bulunmaktadır. Çağan-Cenan, Dana-Dağar, Kınaz-Karak, bu sülale isimlerine örnek olarak gösterilebilir. Nüfus defterinde Musa Kethüda oğlu olarak yazılan sülale adı, temettuat defterinde Musa Kahyaoğlu olarak kaydedilmiştir.

Bu Sülale isimlerinden Âşık Haliloğlu, 'Âşık', Çağanoğlu, 'Çağan', Kuşaksızoğlu, 'Kuşaksız', Sağıroğlu 'Sağır' ve Yeloğlu 'Yel' olarak soyadı olarak hale Yunuslar Köyü'nde devam etmektedir. Bunun yanında, Deli Osmanoğlu, 'Delosmanlar', İhsanoğlu, 'Esanlar', Kara Alioğlu, 'Garaaliar', Kölemenoğlu, 'Kölümenler', Kuşçuoğlu, 'Guşçular', Musa Kethüdaoğulları, 'Musalar', Paşalıoğlu, 'Paşallar' şeklinde köyde sülale ismi olarak kullanılmaya devam etmektedir. Yeloğlu ve Sağıroğlu, soyadının yanında, sülale adı olarak da kullanılmaktadır.⁵

Sülale adlarının büyük bir kısmının kişi adlarından veya kişi adlarına eklenmiş sıfatlardan oluştuğu görülmektedir. Bunun yanında, çoban, çulha, kalaycı, kuşçu ve taşçı gibi mesleklerden esinlenerek kullanılan sülale adları da bulunmaktadır. Kadı, kethüda ve sipahi gibi Osmanlılardaki devlet görevlilerinden kaynaklanan sülale isimlerine örnektir.

1.3. İsimler

Tablo 4. 1842 Yılı Nüfus Defterinde Geçen Kişi Adları

Sıra No	İsim	Tekrarlanma Sayısı	Sıra No	İsim	Tekrarlanma Sayısı
1	İbrahim	21	12	Ömer	4
2	Mehmed	19	13	Murad	3
3	Ali	16	14	Veli	3
4	Ahmed	13	15	Abdullah	2
5	Hüseyin	12	16	Musa	2
6	Halil	11	17	Abdi	1

⁵ Bu bilgiler 12/07/2023 tarihindeki saha ziyaretinden elde edilmiştir.

Tablo 4 (Devam). 1842 Yılı Nüfus Defterinde Geçen Kişi Adları

Sıra No	İsim	Tekrarlanma Sayısı	Sıra No	İsim	Tekrarlanma Sayısı
7	Mustafa	9	18	Mahmud	1
8	Süleyman	9	19	Mestan	1
9	İsmail	8	20	Nasuh	1
10	Hasan	7	21	Seyfi	1
11	Osman	6			

Yunuslar köyünde kayıtlı olan erkek nüfusun kullandığı isimlerin çeşidi 21'dir. En fazla kullanılan isim ise İbrahim olup, bunun sayısı da 21'dir. Bu ismi 19 kişinin adını içeren Mehmed ismi takip etmektedir. Kullanılma sıklığı fazla olan bir diğer isim ise, Ali olup, Ali isminin sayısı 16'dır. Bunlardan başka, 13 Ahmed, 12 Hüseyin, 11 Halil, 9 Mustafa ve Süleyman, 8 İsmail, 7 Hasan, 6 Osman, 4 Ömer, 3 Murad ve Veli, 2 Abdullah ve Musa ismi kullanılmıştır. Abdi, Mahmud, Mestan, Nasuh ve Seyfi isimleri ise sadece birer kez tekrar edilmiştir.

Tablo 5. 1844 Yılı Temettuat Defterinde Geçen Kişi Adları

Sıra No	İsim	Tekrarlanma Sayısı	Sıra No	İsim	Tekrarlanma Sayısı
1	Halil	8	10	İsmail	2
2	İbrahim	8	11	Osman	2
3	Mustafa	7	12	Ömer	2
4	Mehmet	5	13	Mahmut	1
5	Ali	4	14	Murat	1
6	Hüseyin	4	15	Musa	1
7	Ahmet	3	16	Süleyman	1
8	Hasan	3	17	Veli	1
9	Abdullah	2			

Temettuat verilerinde kullanılan isim sayısı 17'dir. Temettuat defterleri nüfus defterlerinden farklı olarak hane reisi kaydı üzerine ele alınmış defterlerdir. Yani sadece hane reisinin ismi kaydedilmiştir. Bu sebeple köydeki kullanılan isimlerin tespitinde nüfus defterleri kadar detaylı bilgi elde edilememektedir. Fakat karşılaştırma imkânı sunması bakımından bu defterlerdeki isimlere de yer verilmiştir.

Bir yerde kullanılan isimler, o yerin dini ve etnik yapısı hakkında bilgi verir. Yunuslar köyüne ait defterlerde geçen isimlere bakıldığında, isimlerin büyük bir çoğunluğunda dinin etkisini görülmektedir. İsimlerin bazılarının, Muhammed isminin Türkler tarafından tercih edilen şeklini içeren Mehmed, Mahmud ve Mustafa olduğu görülmektedir. Bunun yanında, Hz. Muhammed'in, dört halifesinden Ömer, Osman ve Ali isimleri de sıklıkla tercih edilen isimler arasındadır. Ayrıca Hz. Muhammed'in iki torunu Hasan ve Hüseyin'in adları yine köylüler tarafından isim olarak konulmuştur. Köyde verilen isimlerden Süleyman, İsmail ve Musa isimleri ise, Kuran-ı Kerim'de ismi geçen peygamberlerin adlarından esinlenilmiştir.

Buradan yola çıkarak, Yunuslar köyünde yaşayan halkın tamamının Müslüman olduğu ve isimlerini tercih ederken de Hz. Peygamberin, yakın arkadaşlarının, torunlarının adlarından ve Kuran-ı Kerim'de ismi geçen peygamberlerden esinlendiklerini göstermektedir.

İsimlerin tamamının Arapça kökenli isimlerden oluşması ve hiç Türkçe kökenli isimlerin olmayışı da dikkat çekmektedir.

1.4. Şahsi Lakaplar

Tablo 6. Nüfus ve Temettuat Defterinde Geçen Lakaplar

Temettuat Defterindeki Lakaplar ve Kullanım Sıklığı		Nüfus Defterindeki Lakaplar ve Kullanım Sıklığı	
Kambur	1	Topal	2
Koca	1	Koca	1
Topal	1	Sarı	1
Parmaksız	1	Hayta	1

Sözlükte, “bir kimseye asıl adından başka takılan ad” (Devellioğlu, 1986: 646) olarak geçen lakap, kişinin asıl adının yanında diğer insanlardan ayırt edilmesini sağlayan, sonradan bir münasebetle şöhret bulduğu ismidir. Yani lakap, kişiyi aynı adı taşıyan hemcinslerinden ayırt eden ve tanıtan sıfatıdır. Kişilerin tanınmasında önemli bir yeri olan bu lakaplar, özellikle küçük yerleşim birimlerinde hala etkisini sürdürmektedir. Lakapların en büyük özelliği, kişinin kendi tarafından seçilmeden toplum tarafından konulmuş olmasıdır. Toplum tarafından verilen bu lakaplar genellikle kişilerin fiziki yapılarından kaynaklanmaktadır. Yunuslar köyüne ait nüfus defterinde kaydedilen lakap çeşidi 4’tür. Bunlardan 2 tanesi topal, diğerler ise, hayta, koca ve sarıdır. Burada da görüldüğü gibi, lakapların verilmesinde kişilerin fiziki ve kişisel özellikleri ön plana çıkmış durumdadır.

1.5. Fiziki Özellik

Yunuslar köyüne ait nüfus defterinde 15 yaşından büyük kişilerin bıyık, sakal ve boy özellikleri de verilmiştir. Sakal ve bıyık özellikleri kara ve ter biçiminde verilirken, sakal özellikleri ak, kara, kır, köse, kumral ve sarı olarak belirtilmiştir. Defter incelendiği zaman, kişilerden 20 yaşına kadar olanlar ter bıyıklı, 30 yaşına kadar olanlar ise kara bıyıklı olarak kaydedilmiştir. 15 yaşının altında olanlar için ise şab-emred ifadesi yer almaktadır.⁶ 30 yaşın üzerinde erkeklerin ise hemen hemen hepsinin sakallı olduğu anlaşılmaktadır. Bunlar genellikle 40 yaşına kadar olanlar kara sakallıdır. 40 yaşını geçtikten sonra kır sakallı ifadesi yer almaya başlamaktadır. 70 yaşındaki kişilerin de kır sakallı olarak geçtiği görülmektedir.⁷ Aksakallı olarak kaydedilen kişilerin ise, defterde isimlerinin karşılıklarına piri fani ibaresi yazılmıştır. Bunların hepsinin de 90 yaşında olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 7. 1842 Yılı Nüfus Defterinde Geçen Sakal ve Bıyık Özellikleri

Sıra No	Özellik	Tekrarlanma Sayısı	Sıra No	Özellik	Tekrarlanma Sayısı
1	Kır Sakallı	20	6	Sarı Sakallı	5
2	Kumral Sakallı	12	7	Ak Sakallı	3
3	Köse Sakallı	11	8	Kara Bıyıklı	2
4	Kara Sakallı	9	9	Şab-emred	1
5	Ter Bıyıklı	7			

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere bıyık özelliği belirtilen 9 kişi bulunmaktadır. Bunlardan 2 tanesi kara, 7 tanesi de ter bıyıklıdır. Sakal özelliklerinden ise, kır sakallıların

⁶ Şabb-ı emred, henüz sakalı bıyığı çıkmamış genç, yeni ergenliğe giren erkekler için kullanılan bir tabirdir.

⁷ Örnek olarak, 20. Hane reisi Sarı Yusuf Oğlu Koca Ömer 70 yaşında olmasına rağmen, ‘kır sakallı’ olarak kaydedilmiştir.

çokluğu göze çarpmaktadır. Kır sakallıların sayısı 20'dir. Bundan başka, 9 kişinin sakalı kara, 11 kişinin köse ve 12 kişinin de kumraldır. Sarı sakallı olarak kaydedilen kişilerin sayısı ise, 5'tir. Yukarıda da belirtildiği gibi, 3 kişi piri fani olarak kaydedilmiş olup, bunların yaşı 90 olarak belirtilmiştir. Fiziki özelliği şabb-ı emred olarak yazılan kişi sayısı ise sadece birdir.

Tablo 8. 1842 Yılı Nüfus Defterinde Geçen Sakal ve Bıyık Özellikleri

Boy Özelliği	Sayısı	Yüzdeler (%)
Orta	63	88,73
Kısa	5	7,05
Uzun	3	4,22
TOPLAM	71	100

Boy özelliği verilen kişi sayısı da 71'dir. Bunlardan 63 tanesi orta, 5 tanesi kısa ve 3 tanesi de uzun olarak kaydedilmiştir. Bu durumda, boy özelliği kaydedilen kişilerden % 88,73'nün orta boylu olduğu görülmektedir. Yani, Yunuslar köyünde yaşayan kişilerin büyük bir çoğunluğunun orta boylu olduğu anlaşılmaktadır. Kısa boylu olduğu belirtilen kişilerin yüzdeler oranı % 7,05 ve uzun boylu olduğu belirtilen kişilerin yüzdeler oranının ise %4,22'dir.

1.6. Akrabalık İlişkileri

Nüfus defterinde yer alan 150 nüfusun kaydı sırasında bir takım akrabalık ilişkileri de yazılmıştır. Yukarıda da ifade edildiği gibi, incelenen nüfus defteri, hane bazlı tutulmuş olan bir defterdir. Hanelerin ilk sırasında her zaman hane reisi olan kişi bulunmaktadır. Bu şekilde kaydedilen hane reisi sayısı 49'dur. Hane reislerinden sonra, o hanede yaşayan erkek nüfus kaydedilmiş ve ilk sıradaki kişiyle akrabalık ilişkisi belirtilmiştir.

Tablo 9. 1842 Yılı Nüfus Defterinde Geçen Akrabalık İlişkileri

Sıra No	Akrabalık İlişkisi	Tekrarlanma Sayısı	Sıra No	Akrabalık İlişkisi	Tekrarlanma Sayısı
1	Oğlu	58	7	Amca oğlu	2
2	Hane reisi	49	8	Amcası	1
3	Yeğeni	14	9	Damadı	1
4	Kardeşi	10	10	Eniştesi	1
5	Torunu	9	11	Üvey babası	1
6	Üvey oğlu	3	12	Üvey kardeşi	1

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi, defterde en fazla geçen akrabalık ibaresi, oğlu şeklinde yazılmış olup, sayısı 58'dir. Bunu 14 kişiyle, yeğeni ifadesi takip etmektedir. Kardeşi tabiriyle kaydedilenlerin sayısı 10, torunu olarak geçen kişilerin sayısı ise, 9'dur. Bir hane reisi amca, iki hane reisi de amcaoğlu olarak belirtilmiştir. Bundan başka, evlilik yoluyla oluşan akrabalıklardan damat ve enişte ise birer defa kaydedilmiştir. Damat olarak geçen kişi, 2. hanede ikamet etmektedir. Bu hanede ayrıca hane reisinin oğlu, kardeşi ve yeğenleri de bulunmaktadır (BOA, NFS.1656: 100). Enişte olarak kaydedilen kişi ise, 44. haneye kayıtlı olup, hane reisinin oğlu da aynı hanede yaşamaktadır (BOA, NFS.1656: 99). Bunlardan başka, 3 kişi üvey oğul, birer kişi de üvey baba ve üvey kardeş sıfatıyla defterde yer almaktadır.

Buradan da anlaşılacağı üzere, Yunuslar köyünde çekirdek ailenin yanında, dede, baba ve oğulların beraber yaşadığı büyük aile tipleri de mevcuttur. Ayrıca, aynı hanede kardeşin, amcanın hatta amcaoğlunun da ikamet ettiği görülmektedir. İki kişinin damat ve enişte olarak

kaydedilmesi ve hane reisi ile aynı evde yaşıyor olması, Yunuslar köyünde iç güveysi olarak bilinen evlilik şeklinin de gerçekleştiğini göstermektedir. Bunun yanında, erkeğinin eşinin ölmesi veya boşanması halinde bir başka kadınla evlendiği de anlaşılmaktadır. Çünkü 5 kişi üvey olarak kaydedilmiştir. Bunlardan 3 tanesi oğul, bir tanesi baba ve bir tanesi de kardeştir.

Deftere diğer kadınlar kaydedilmediği için, köyde birden fazla evlilik yapılıp, yapılmadığına dair herhangi bir bilgi bulunamamıştır. Yunuslar köyünde gerçekleştirilen sözlü tarih çalışmasında, son elli yıl içinde aynı anda birden fazla kadınla evlilik yapılmasına rastlanmadığı belirtilmiştir (Göksal, 2021: 57). Bunun medeni kanunla yasaklandığı bilinen bir gerçek olmasının yanında, toplumun gelenekleri ile alakalıdır. Çünkü bazı bölgelerde aynı anda, birden fazla kadınla evlenen kişilerin olduğu bilinmektedir.

1.7. Çocuk Sayısı

Yunuslar'a ait nüfus defterinden köydeki çocuk sayılarını tespit etmek de mümkündür. Çünkü yukarıda da ifade edildiği gibi, hane reislerinin çocukları açıkça *oğlu* olarak kaydedilmiştir.

Tablo 10. 1842 Yılı Nüfus Defterinde Geçen Çocuk Sayıları

Çocuk Sayısı	Sahip Olan Hane Reisi
1	21
2	7
3	4
4	2

Tabloda da görüldüğü üzere, hane reislerin sahip olduğu erkek çocuk sayısı 1 ile 4 arasında değişmektedir. 1 erkek çocuğa sahip hane reisi sayısı 21'dir. 2 erkek çocuğu sahip olan hane reisi sayısı 7, 3 erkek çocuğu sahip hane reisi sayısı ise 4'tür. En fazla erkek çocuk sayısı 4'tür. 4 çocuğa sahip hane reisi sayısı ise 2'dir. Buradan da anlaşıldığı gibi, Yunuslar köyündeki hane reisleri çok çocuklu değildir. Defterde kız çocuklarına dair bilgilere yer verilmediği için, hane reislerinin tam çocuk sayısı tespit edilememiştir.

1.8. Yaş Grupları

Nüfus defterlerinde kayıtlı bütün kişilerin yaşları verilmiştir. Bu bilgiler ışığında 1842 yılında Yunuslar köyünde yaşayan erkeklerin yaşları hakkında net bilgilere ulaşmak mümkün olmuştur. Buradan hareketle, nüfusun ortalama yaşı hakkında tespitler yapılabilme imkânını elde ederken, kişilerin ortalama ömürleri hakkında tahminler de yürütülmüştür.

Yunuslar Köyü'nde yaşayan bütün erkekler göz önünde alındığında 150 kişinin ortalama yaşı 26,06 olarak hesaplanır. Buna göre, incelenen tarihte Yunuslar köyünün nüfus özelliklerine bakıldığı zaman, genç bir nüfusa sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Yine defterlerdeki nüfus verilerinden hareketle Yunuslar'daki erkeklerin hangi yaş aralıklarında yoğunlaştığını ve hangi yaş grubunun hâkim unsur olduğunu tespit etmek mümkündür.

Tablo 11. 1842 Yılı Nüfus Defterinde Geçen Yaş Gruplarının Dağılımı

Yaş Grubu	Kişi Sayısı	Yüzdellik Oran	Yaş Grubu	Kişi Sayısı	Yüzdellik Oran
1-10	58	38,66	51-60	6	4
11-20	15	10	61-70	8	5,33
21-30	18	12	71-80	0	0
31-40	10	6,66	81-90	3	2
41-50	32	21,33			

Tabloda da görüldüğü gibi, çocuk olarak kabul edilebilecek yaş grubu olan 1-10 yaş grubuna sahip olan kişi sayısı 58'dir. Bunun yüzdellik oranı % 38,66'dır. En kalabalık yaş grubu da bu gruptur. 11-20 yaş grubunda 15 kişi olup, bunun oranı ise % 10'dur. 21-30 yaş grubunda kayıtlı kişi 18 (%12), 31-40 yaş grubunda kayıtlı 10 (% 6,66), 41-50 yaş grubunda 32 kişi (% 21,33), 51-60 yaş grubundaki 6 kişi (% 4), 61-70 yaş grubundaki kayıtlı kişi 8 (% 5,33) ve 81-90 yaş grubundaki kişi sayısı da 3 (%2)'tür. 71-80 yaş grubunda kayıtlı hiçbir nüfus bulunmamaktadır. 81-90 yaş grubundaki 3 kişinin hepsi de 90 yaşında olup, defterde bunlar için *Pirifani* ifadesi yazılmıştır.

1.9. Farklı Özellikler

Yunuslar Köyü nüfus defterinde bazı erkeklerin kayıtlarının hemen üzerinde kırmızı renkle muhtelif notlar düşülmek suretiyle, o kişinin diğerlerinden farklı özellikleri kaydedilmiştir. Bu özellikler, 'Yek-çeşm', 'pirifani', 'redif', 'ikiz', 'fevt' ve 'redif' kayıtlarıdır. Bu şekildeki özür durumları nüfus sayımlarının asker alımı için de kullanılmasından dolayı kaydedilmiştir (Akyel ve Olçay, 2015: 267).

Yek-çeşm tabiri 'tek gözlü' anlamına gelmektedir (Devellioğlu, 1986: 1393). Yukarıda da ifade edildiği gibi, nüfus defterlerinin tutulmasındaki temel amaç, askere elverişli olanları tespit etmektir. Bu şekilde, kırmızı kalemle belirtilmesi de kişinin askere elverişli olmadığını göstermek için vurgulandığını düşündürmektedir. Aynı tarzda kırmızıyla yazılmış tek gözlü, ya da bir gözü kör olanların sayısı 2'dir. Bundan başka 3 kişi de *pirifani* yani ihtiyar olarak kaydedilmiştir. Bu üç kişinin de yaşı 90'dır. Bunlardan birisi 19. haneni reisi Kölemenoglu Mehmet'tir. Mehmet'in 35 yaşında bir de oğlu vardır (BOA, NFS.1656: 101). Bir diğeri 31. hanenin reisi, Kuşaksızoglu Seyfi'dir. Seyfi'nin 40 yaşında bir oğlu kaydedilmiş, ancak buna da 'fevt' kaydı düşülerek, öldüğü belirtilmiştir. Ayrıca, köydeki tek ikiz çocuk bu hanede yaşamakta olup, Seyfi'nin 'torun'u olarak kaydedilmiştir (BOA, NFS.1656: 100). 90 yaşındaki bir diğeri 43. hanenin reisi, Çulhaoğlu İbrahim'dir. İbrahim'in 21 yaşında bir oğlu bulunmaktadır (BOA, NFS.1656: 100).

Redif olarak kaydedilen kişi sayısı 3'tür. Redif askerleri, Yeniçeri ocağının kaldırılmasından hemen sonra, Asakir-i Mansure-i Muhammediye ismiyle kurulan asker ocağının yanında, yaşları 23 ila 32 arasında olan gençlerden kura usulüyle oluşturulan askeri sınıftır (Muşmal ve Şahinkaya, 2015: 483). İncelenen defterdeki 3 kişinin yaşları 25, 26 ve 30'dur.

Defterde bazı kişilerin bilgileri üzerine yine kırmızı renkte bir kalemle, 'fevt'⁸ diye ibare düşülmüştür. Bu şekilde ifade yer alan kayıtların sayısı 7'dir. Ancak, bu kaydın ne zaman tutulduğuna dair bir bilgi bulunmamaktadır. Bu şekilde ölüm bilgisi verilenlerden iki tanesi 70, İki tanesi 60, iki tanesi 40 ve bir tanesi de 1 yaşındadır. Bu bilgiler ışığında, incelediğimiz deftere göre, ölüm yaş ortalaması 48,71 olarak hesaplanmıştır. Ölenlerin bir tanesinin 1 yaşında bir çocuk olması, köyde, çocuk ölümlerinin de olduğunu bize göstermektedir.

Tablo 12. 1842 Yılı Nüfus Defterinde Geçen Farklı Özellikler

Özellik	Kişi Sayısı	Özellik	Kişi Sayısı
Fevt Kaydı	7	Bir Gözü Kör	2
Pirifani	3	İkiz	2
Redif	3		

1.10. Hanelerin Nüfusu

Nüfus defteri verilerinden hanelerin erkek nüfuslarını tespit etmek mümkündür. Çünkü hane bazlı yazılan bu defterlerde bir hanede kaç tane erkek nüfusun yaşadığı detaylıca kaydedilmiştir. Yunuslar Köyü'nde hanelerde yaşayan nüfus 1 ile 9 arasında değişmektedir.

Tablo 13. 1842 Yılı Nüfus Defterinde Geçen Hane Nüfus Bilgileri

Nüfus Sayısı	Hane	Nüfus Sayısı	Hane
1	12	6	2
2	15	7	4
3	7	9	2
4	5		

Tabloda da görüldüğü gibi, hanede tek erkek nüfusun bulunduğu hane sayısı 12'dir. Ancak, kadınlar kaydedilmediği için, hanelerin gerçek nüfuslarını tespit etmek mümkün değildir. 2 erkek nüfusun yaşadığı hane sayısı ise 15'tir. 3 erkek nüfus yaşadığı hane sayısı 7, 4 erkek nüfusun yaşadığı hane sayısı 5, 6 erkek nüfusun yaşadığı hane sayısı 2, 7 erkek nüfus yaşadığı hane sayısı 4 ve 9 erkek nüfusun yaşadığı hane sayısı ise 2'dir.

Burada da görüldüğü gibi, 1, 2 ve 3 erkek nüfusun yaşadığı hane sayısının toplamı 34'tür. Toplam 49 hanenin bulunduğu göz önünde bulundurulursa, Yunuslar'da hane nüfuslarının çok fazla olmadığı görülmektedir.

2. Yunuslar Köyü'nün Ekonomik Faaliyetleri

2.1. Hayvancılık ve Tarım

Tablo 14. 1844 Yılı Temettuat Defterinde Geçen Büyükbaş Hayvan Bilgileri

İnek	Dana	Düve	Manda	TOPLAM
51	25	22	9	107

1844 yılında köydeki büyük baş hayvanların toplam sayısı 107'dir (BOA, ML.VRD.TMT.d.8833). Bunların büyük çoğunluğunu inek oluşturmaktadır. Birkaç ev dışında hemen hemen bütün evlerde büyükbaş hayvan, özellikle de inek bulunmaktadır. İneklerin az

⁸ Fevt, kelime anlamı olarak 'Bir daha ele geçmemek üzere kaybetme, elden çıkarma, kaçırma' anlamına gelmektedir. Defterde bu kelimenin *ölüm* anlamında kullanıldığı düşünülmektedir.

olması, kişilerin inekleri kendi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla beslediklerini ortaya koymaktadır.

Tablo 15. 1844 Yılı Temettuat Defterinde Geçen Küçükbaş Hayvan Bilgileri

Sağman Koyun	Sağman Keçi	Yoz Koyun	Kuzu	Yoz Keçi	Oğlak
26	368	220	50	20	116

Köydeki küçükbaş hayvanların sayısı ise 711'dir. Küçükbaş hayvancılık olarak daha çok keçinin tercih edildiği görülmektedir. Bunun sebebinin köyün o dönemdeki yerleşim yerinin ormana yakın olmasıdır. Bilindiği gibi keçi yetiştirmek ormanlık alanlarda daha kolaydır. Günümüzde Gediz'e bağlı bir köy olan Gümele de, 1844 yılına ait temettuat tahririnde benzer veriler içermektedir. Küçükbaş hayvan olarak orada da keçi yetiştiriciliği başta gelmektedir (Çağlar ve Doğtekin, 2020: 4158).

Tablo 16. 1844 Yılı Temettuat Defterinde Geçen Yük Hayvanlarına Dair Bilgiler⁹

Hayvanın Cinsi	Sayısı	Hayvanın Cinsi	Sayısı
Öküz	106	Bargir	7
Kısra	18	Katır	7
Merkep	40		

Köyde en çok bulunan hayvanlardan bir tanesi de öküzdür (BOA, ML.VRD.TMT.d.8833). Sanayi öncesi tarıma dayalı toplumlarda öküzün önemi çok büyüktür. Öküz, tarımın her aşamasının vazgeçilmezidir. Ekim, taşıma ve hasat dönemlerinin hepsinde öküz kullanılmaktadır. Buradan ortaya çıkan durum, Yunuslar'ın ekonomisinin büyük ölçüde tarıma dayalı olduğudur.

Yunuslar köyüne ait temettuat defteri verilerine göre köyde, 2338 dönüm mezru tarla bulunmaktadır. Bunlardan 36,377 kuruş gelir kaydedilmiştir. Tarlalara ekilen ürünler arpa ve buğdaydır. 1844 yılı verilerine göre Yunuslar'da üretilen buğday 2.100 ayar iken, arpa 1.410'dur (BOA, ML.VRD.TMT.d.8833).

2.2. Arazi Dağılımı ve Kullanımı

Temettuat defterlerinde hane reislerinin tarla, bağ, bahçe gibi arazilerinin teferruatlı bir şekilde bilgileri verilmiştir. Defterlerde ekili arazi 'mezru' arazi' ifadesiyle belirtilmiştir. Bu araziler hububat için ayrılmış arazilerdir. Nadasa bırakılan araziler ise *gayr-i mezru' arazi* olarak kaydedilmiştir (Değirmenci, 2021b: 349). Yunuslar köyünün 2338 dönüm mezru' arazisi bulunmaktadır. O tarihte Yunuslar köyünde 56 hane bulunduğu göz önüne alındığı zaman, hane başına ortalama 41,75 dönüm arazi düşmektedir.

1844/45 Temettuat kayıtlarına göre Yunuslar köyündeki 56 hane reisinden 53'ünün 3 ilâ 120 dönüm arasında arazisi bulunmaktadır. 3 hanenin ise arazisi yoktur (BOA, ML.VRD.TMT.d.8833).

Tevfik Güran toprakların büyüklüklerine göre tarım arazilerini üç gruba ayırmıştır. Yüzölçümleri 10 dönümden az olan işletmeler küçük işletme, 10-50 dönüm arasındakiler orta

⁹ Bilgiler aynı defterden alınmıştır.

ve 50 dönümden büyük olan işletmeler büyük işletme olarak belirlenmiştir (Güran, 1998: 242). Bu tasnife göre Yunuslar köyündeki işletmeler tablo 17'de gösterilmiştir.

Tablo 17. 1844 Yılı Temettuat Defterine Göre Yunuslar Köyündeki İşletmelerin Tasnifi

İşletme Çeşidi	İşletme Sayısı	Yüzledik Oranı (%)
Büyük İşletme	12	23,64
Orta İşletme	40	76,36
Küçük İşletme	1	1,77

Tabloda da görüldüğü gibi Yunuslar'daki işletmelerin % 76.36 oranındaki büyük bir kısmı orta işletmeler sınıfındadır. Büyük işletmelerin oranı 23.64 iken, küçük işletmelerin oranı 1.77'dir.

Tablo 18. 1844 Yılı Temettuat Defterine Göre Yunuslar'daki Hanelerin Sahip Oldukları Arazi Miktarı

Hane	Sülale	Dönüm
1	Softa Oğlu Osman	80
2	Mazak Oğlu Mustafa	50
3	Mazak Oğlu İbrahim	60
4	Deli Osman Oğlu Halil	60
5	Kalaycı Oğlu Mahmud	20
6	Mazak Oğlu Hüseyin	40
7	Âşık Halil Oğlu Veli	60
8	İsa Oğlu Abdullah	60
9	Celil Oğlu Halil	70
10	Cenan Oğlu Ahmet	20
11	İhsan Oğlu Abdullah	3
12	Danabaş Oğlu Ali	60
13	Dana Oğlu Halil	25
14	Kara Ahmet Oğlu Halil	40
15	Taşçı Oğlu Kambur İsmail	10
16	Kölemen Oğlu Ahmet	30
17	Sarı Yusuf Oğlu Koca Ömer	30
18	Koca Ali Oğlu Süleyman Oğlu İbrahim	35
19	İhsan Oğlu Hüseyin	30
20	Recep Oğlu Mehmet	--
21	Yel Oğlu Halil	120
22	Yel Oğlu Mehmet'in kardeşleri Mustafa	--
23	Kara Ahmet Oğlu Ali	40
24	Sipahi Oğlu Osman	20
25	Sağır Oğlu Musa Oğlu İbrahim ve Halil	40
26	Sağır Oğlu Mustafa	50
27	Sağır Oğlu Hasan	40
28	Kuşaksız Oğlu Hüseyin, Hasan ve İbrahim	50
29	Köse Oğlu İbrahim	40
30	İlyaz Oğlu İbrahim Oğlu Mustafa ve Mehmet	75
31	Musa Kâhya Oğlu İbrahim	40
32	Musa Kâhya Oğlu Musa	40
33	Musa Kâhya Oğlu Mehmet	40

Tablo 18 (Devam). 1844 Yılı Temettuat Defterine Göre Yunuslar'daki Hanelerin Sahip Oldukları Arazi Miktarı

Hane	Sülale	Dönüm
34	İshak Oğlu Hasan	40
35	Sefer Oğlu Mustafa	60
36	Hacı Oğlu İbrahim Oğlu Hüseyin ve Kardeşi Ali	100
37	Kara Ali Oğlu Ali	80
38	Kara Ali Oğlu Ali	50
39	Kara Ali Oğlu Ömer	50
40	Kara Ahmet Oğlu Murad	50
41	Kuşçu Oğlu Süleyman Oğlu Mehmet	40
42	Çulha Oğlu Mehmet	30
43	Kasım Oğlu İbrahim	30
44	Kadı Oğlu Topal Ahmet	20
45	Sarı Süleyman Oğlu Süleyman	40
46	Karak Oğlu Hasan	10
47	Paşalı Oğlu İsmail	--
48	Paşalı Oğlu Mustafa	40
49	Kart Oğlu Ali oğlu İbrahim	30
50	Yusuf Oğlu İbrahim	30
51	Paşalı Oğlu Hasan ve Mustafa	50
52	Kasım Oğlu Halil	30
53	Hacı Oğlu Halil	50
54	Mazak Oğlu Veli Oğulları İbrahim ve Mehmet	50
55	Ekiz Oğlu Halil	40
56	Kara Ahmet Oğlu Parmaksız Mustafa bin Ali	40
	TOPLAM	2338

SONUÇ

Kütahya'nın Gediz ilçesine bağlı olan Yunuslar köyünün, 19. yüzyılın ortalarındaki demografik yapısına dair yapılan bu çalışmada, öncelikli olarak köyün H.1258/M.1842 tarihli nüfus defteri verilerinden, sonrasında H.1260/M1844 tarihi temettuat defterinden ve saha içerisinde gerçekleştirilen sözlü tarih çalışmasından istifade edilmiştir. Ayrıca literatürdeki benzer niteliğe sahip araştırma eserlerinden de yararlanılarak, Yunuslar köyünün bahsedilen dönemdeki demografik ve sosyo-ekonomik özellikleri ortaya koyulmaya gayret gösterilmiştir.

Yunuslar Köyü'nün tespit edilebilen en eski nüfus verileri, 1842 yılında tutulan nüfus defterinde yer almaktadır. Buna göre, köy, 49 hane ve 150 erkek nüfusu içermektedir. Toplumlarda kadın ve erkek nüfusun tüm zamanlarda eşit olduğundan hareketle, bu tarihteki köy nüfusunun yaklaşık olarak 300 kişiden ibaret olabileceği söylenebilir. Köyde 1844 yılında gerçekleştirilen temettuat tahririnde ise hane sayısı 56'dır. Nüfus defterinden ulaşılan tahmini nüfus sayısının hane sayısına bölünmesiyle elde edilen (nüfus sayısı/hane sayısı) hesaplamaya göre, her hanede 6 kişinin yaşıyor olabileceği sonucundan yola çıkarak, köyün 1844 tarihindeki nüfusunun 336 kişi olduğu ifade edilebilir. Köyün Osmanlı dönemine ait en son nüfus bilgileri ise H.1316/M.1900 tarihli Hüdavendigâr vilayeti salnamesinde geçmekte olup,

o tarihte Virancık (Örencik) nahiyesine bağlı bulunan Yunuslar, 67 hane ve 401 nüfustan müteşekkildir.

Yunuslar'ın Cumhuriyet dönemine ait elde edebildiğimiz ilk nüfus bilgileri 1924 yılına aittir ve bu tarihte köyde 309 erkek ve 308 kadın yaşamaktadır. Türkiye'nin ikinci nüfus sayımı olan 1935 yılında ise, köyün toplam nüfusu 790'dır. 2000 yılına kadarki nüfus verilerinden köyün nüfusunun giderek arttığı, sonrasında ise azalmaya başladığı görülmektedir. 2000 yılında nüfus 2428 iken, 2010 yılında 1042, 2012 yılında ise 959 olmuştur.

H.1258/M.1842 tarihli nüfus defteri verilerine göre hanelerin sülale isimlerinin toplam sayısı ise 39 olarak belirlenmiştir. En fazla kullanılan sülale *Mazakoğlu* olup, sayısı 6'dır. Bunu 3 sülale ismi ile Sağıroğlu takip etmektedir. Danabaşoğlu, İhsanoğlu, İsaoglu, Kara Ahmedoğlu, Kara Alioğlu, Paşalıoğlu ve Softaoğlu ise 2'şer hanenin sülale ismi olarak kaydedilmiştir. Diğer sülale isimleri ise birer kere kullanılmıştır. 1844 yılı temettuat defterinde de sülale isimleri hemen hemen aynıdır. Bu defterdeki sülale adlarının sayısı 38'dir.

H.1258/M.1842 tarihli Yunuslar köyüne ait nüfus defterine göre, kayıtlı olan erkek nüfusun kullandığı isimlerin çeşidi 21'dir. En fazla kullanılan isim ise İbrahim olup, bunun sayısı da 21'dir. Temettuat verilerinde kullanılan isim sayısı 17'dir. En çok geçen isimler ise sekizer kez geçen İbrahim ve Halil adlarıdır.

Köy ahalisinin fiziki özelliklerine dair, nüfus defterinde geçen verilerinden istifade edilmiştir. Buna göre, Sakal ve bıyık türlerine göre, 2 kişi kara, 7 kişide de ter bıyıklı olarak kaydedilmiştir. Sakal özelliklerinden ise, kır sakallıların çokluğu göze çarpmaktadır. Kır sakallıların sayısı 20'dir. Bundan başka, 9 kişinin sakalı kara, 11 kişinin köse ve 12 kişinin de kumraldır. Sarı sakallı olarak yazılan kişilerin sayısı ise, 5'tir. Boy özelliği verilen kişi sayısı da 71'dir. Bunlardan 63 tanesi orta, 5 tanesi kısa ve 3 tanesi de uzun olarak ifade edilmiştir. Buradan da Yunuslar köyünde yaşayan kişilerin büyük bir çoğunluğunun orta boylu olduğu anlaşılmaktadır.

Nüfus defterinde yer alan 150 nüfusun kaydı sırasında bir takım akrabalık ilişkileri de yazılmıştır. Hanelerin ilk sırasında yer alan hane reislerinden sonra, o hanede yaşayan erkek nüfus kaydedilmiş ve ilk sıradaki kişiyle akrabalık ilişkisi belirtilmiştir. Defterde en fazla geçen akrabalık ibaresi, oğlu şeklinde yazılmış olup, sayısı 58'dir. Bunu 14 kişiyle, yeğeni ifadesi takip etmektedir. Kardeşi tabiriyle kaydedilenlerin sayısı 10, torunu olarak geçen kişilerin sayısı ise, 9'dur. Bir hane reisi amca, iki hane reisi de amcaoğlu olarak belirtilmiştir. Bundan başka, evlilik yoluyla oluşan akrabalıklardan damat ve enişte ise birer defa geçmektedir.

Köye ait nüfus defterinde, hane reislerin sahip olduğu erkek çocuk sayısı 1 ile 4 arasında değişmektedir. 1 erkek çocuğa sahip hane reisi sayısı 21'dir. 2 erkek çocuğu sahip olan hane reisi sayısı 7, 3 erkek çocuğu sahip hane reisi sayısı ise 4'tür. En fazla erkek çocuk sayısı 4'tür. Defterde kız çocuklarına dair bilgilere yer verilmediği için, hane reislerinin tam çocuk sayısı tespit edilememiştir.

1844 yılı temettuat defteri verilerine göre köydeki büyük baş hayvanların toplam sayısı 107'dir. Bunların büyük çoğunluğunu inek oluşturmaktadır. Küçükbaş hayvanların sayısı ise 711'dir. Küçükbaş hayvancılık olarak daha çok keçinin tercih edildiği görülmektedir. Köyde

en çok bulunan hayvanlardan bir tanesi de öküzdür. Köyde bu tarihte 2338 dönüm mezru tarla bulunmaktadır. Bunlardan 36,377 kuruş gelir kaydedilmiştir. Tarlalara ekilen ürünler arpa ve buğdaydır. Sonuç itibariye bahsi geçen dönemde, Yunuslar'ın ekonomisinin büyük ölçüde tarıma dayalı olduğu görülmektedir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışma içerisinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları, akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, bu çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, çalışmanın özgün olduğunu bildiririm. Aksi bir durumda aleyhime doğabilecek bütün hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Çalışma tek yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çıkar Beyanı

Çalışma tek yazar tarafından hazırlandığı için çıkar çatışması yaşanacak herhangi bir durum bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Akyel, S. ve E. Olçay (2015). "1847 Tarihli Kıbrıs Nüfus Defterine Göre Değirmenlik Kazasındaki Gayrimüslim Nüfus Yapısı". *Uluslararası Sosyal Araştırmaları Dergisi*, 8 (39), 263-270.
- Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü (BİGM) (1937). *1935 Genel Nüfus Sayımı, Köyler Nüfusu*. 59 (75). İstanbul: Hüsnütabiat Basımevi.
- Çağlar, İ. M. ve H. Eralaca (2020). "Nüfus ve Temettuât Defterlerine Göre 19. Asrın İlk Yarısında Sinirli Köyü'nün Sosyo Ekonomik Durumu". *Turkish Studies-History*, 15 (2), 421-441.
- Çağlar, İ. M. ve A. Doğtekin (2020). "19. Yüzyıl Ortalarında Bir Anadolu Köyü: Gümele Örneği". *International Social Sciences Studies Journal*, 6 (70), 4146- 4164.
- Değirmenci, K. (2021a). "Osmanlı Bürokrasisinde Gedizli Memurlar". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 69, 173-190.
- Değirmenci, K. (2021b). "1844-1845 Tarihli Temettuat Defterine Göre Kütahya Sancağı Gediz Kazası Muhipler Köyünün Sosyal ve Ekonomik Yapısı". *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 52, 343-366.
- Devellioğlu, F. (1986). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Yayınevi.
- Doğtekin, A. (2020). "Temettuat ve Nüfus Defterlerine Göre 19. Yüzyılda Kızılca Köyü'nün Sosyo-Ekonomik Durumu". *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 7 (3), 1475-1518.
- Göksal, H. (2021). *Tarihi ve Kültürüyle Yunuslar Köyü*. Ankara: Sonçağ Yayınevi.

Güneş, M. (2014). "Osmanlı Dönemi Nüfus Sayımları ve Bu Sayımları İçeren Kayıtlar". *Akademik Bakış*, 8 (15), 221-240.

Güran, T. (1998). "Osmanlı Tarım Ekonomisi 1840-1910". *Türk İktisat Tarihi Yıllığı*, 1, 225-303.

Hüdavendigâr Vilayeti Salnâmesi (HVS). H.1316/M.1900.

Muşmal, H. ve M. Şahinkaya (2015). "1844 Tarihli Nüfus Sayımına Göre Beyşehir Kazası". *Turkish Studies*, 10(1), 477-510.

Nüfus Defteri BOA, NFS.D.1656.

Temettüat Defteri BOA, ML.VRD.TMT.D/8833.

EXTENDED ABSTRACT

In this study on the demographic structure of Yunuslar village, which is located in the Gediz district of Kütahya, in the middle of the 19th century, firstly, the data of the population book of the village dated H.1258 / 1842, then the temettuat book dated H.1260 / 1844 and the oral history study conducted in the field were utilised. In addition, the demographic and socio-economic characteristics of Yunuslar village in the mentioned period were tried to be revealed by making use of similar research works in the literature.

The earliest population data of Yunuslar Village can be found in the population book kept in 1842. Accordingly, the village consists of 49 households and 150 male population. Considering that the male and female population is equal at all times in societies, it can be said that the village population at this date may have consisted of approximately 300 people. The number of households in the village was 56 in the 1844 dividend survey. According to the calculation obtained by dividing the estimated population number obtained from the population book by the number of households, it can be said that the population of the village in 1844 may include 336 people, based on the conclusion that 6 people may have lived in each household. The latest population information of the village in the Ottoman period is given in the Hüdavendigâr province salnament dated H.1316/M.1900, and Yunuslar, which was connected to Virancık sub-district at that time, consisted of 67 households and 401 inhabitants.

The first population information of Yunuslar from the Republican period dates back to 1924 when there were 309 males and 308 females living in the village. In 1935, the second census of Turkey, the total population of the village was 790. Until 2000, the population data shows that the population of the village gradually increased and then started to decrease. While the population was 2428 in 2000, it was 1042 in 2010 and 959 in 2012.

According to the population book dated H.1258/M.1842, the total number of the sülale names of the households was determined as 39. The most used family name is "Mazakoğlu" with 6 names. This is followed by Sağıroğlu with 3 sülale names. Danabaşoğlu, İhsanoğlu, İsaoglu, Kara Ahmedoğlu, Kara Alioğlu, Paşalioğlu and Softaoğlu were recorded as the sülale names of 2 households each. Other family names are used once each. In the 1844 dividend book, the sülale names are almost the same. The number of sülale names in this book is 38.

According to the population book of Yunuslar village dated H.1258/M.1842, there are 21 names used by the registered male population. The most common name used is İbrahim, and the

number of this name is also 21. The number of names used in the temettuat data is 17. The most common names are İbrahim and Halil, which are mentioned eight times each.

Regarding the physical characteristics of the inhabitants of the village, the data in the population book were utilised. Accordingly, according to the types of beard and moustache, 2 people were recorded as black and 7 people were recorded as having sweat moustache. In terms of beard characteristics, it is noticeable that there are many people with grey beards. The number of people with grey beards is 20. Furthermore, 9 people have black beards, 11 people have brown beards and 12 people have auburn beards. The number of people with yellow beards is 5. The number of people with height characteristics is 71. Of these, 63 were described as medium, 5 as short and 3 as tall. This shows that the majority of the people living in Yunuslar village were of medium height.

During the registration of the 150 population in the population book, some kinship relations were also recorded. After the heads of the households in the first row of the households, the male population living in that household was recorded, and the kinship relationship with the person in the first row was indicated. The most common kinship phrase in the ledger was written as a son, with 58 entries. This is followed by the term nephew with 14 persons. The number of people recorded as his brother is 10, and the number of people recorded as his grandson is 9. One household head is mentioned as uncle, and two household heads are mentioned as uncle's son. In addition, the groom and brother-in-law, who were related through marriage, are mentioned once each.

In the population book of the village, the number of male children of the household heads varies between 1 and 4. The number of household heads with 1 male child is 21. The number of household heads with 2 male children is 7, and the number of household heads with 3 male children is 4. The highest number of male children is 4. Since there is no information about daughters in the ledger, the exact number of children of the household heads could not be determined.

According to the 1844 dividend book, the total number of cattle in the village is 107. The majority of these are cows. The number of small cattle is 711. It is seen that goats are mostly preferred as ovine livestock. One of the most common animals in the village is oxen. There were 2338 acres of measured fields in the village at this date. An income of 36,377 kurus was recorded from these. The crops cultivated in the fields were barley and wheat. As a result, it is seen that the economy of Yunuslar was largely based on agriculture in this period.